

Cartografia urbanística menor de l'antic municipi de Sarrià (Barcelona), 1842-1921¹

Jesús Burgueño

*Departament de Geografia i Sociologia
Universitat de Lleida*

Resum

Sovint la ciutat no s'ha construït a partir de grans operacions d'eixample impulsades pels ajuntaments sinó per l'acumulació d'iniciatives particulars d'urbanització. El ric fons arxivístic de l'antic municipi de Sarrià (unit a Barcelona d'ençà 1922) permet documentar detalladament aquest procés urbanístic, principalment en mans dels propietaris dels terrenys. La majoria d'expedients contenen cartografia, en general planimetries de factura modesta, però sovint de gran transcendència per explicar la gènesi de la xarxa viària actual. Es documenten els principals expedients de caire urbanístic localitzats. S'identifiquen els arquitectes municipals que van supervisar les propostes particulars d'urbanització o van realitzar els planejaments promoguts per l'Ajuntament.

Paraules clau: urbanisme, cartografia, Barcelona, arquitectes.

Resumen: *Cartografía urbanística menor del antiguo municipio de Sarrià (Barcelona), 1842-1921*

A menudo la ciudad no se ha construido a partir de grandes operaciones de ensanche impulsadas por los ayuntamientos, sino por la acumulación de iniciativas particulares de urbanización. El rico fondo archivístico del antiguo municipio de Sarrià (unido a Barcelona desde 1922) permite documentar detalladamente este proceso urbanístico, principalmente en manos de los propietarios de los terrenos. La mayoría de expedientes contienen cartografía, en general planimetrías de factura modesta, pero a menudo de gran trascendencia para explicar la génesis de la red viaria actual. Se documentan los principales expedientes de carácter urbanístico localizados. Se identifican los arquitectos municipales que supervisarón las propuestas particulares de urbanización o realizaron los planeamientos promovidos por el Ayuntamiento.

Palabras clave: urbanismo, cartografía, Barcelona, arquitectos.

---

1. Aquest treball s'ha dut a terme en el marc del projecte de recerca CSO2014-54078-C2-1-P, finançat per la Direcció General de Investigació Científica y Tècnica.

Abstract: *Simple urban designs from the old town of Sarrià (Barcelona), 1842-1921*

The city is often not built from large operations of expansion done by municipalities, but by the accumulation of individual development initiatives. The rich archive collection of the old town of Sarrià (merged Barcelona in 1922) allows to follow in detail the urbanization process, mainly in the hands of landowners. Most files contain maps, usually quite simple plans, but often of great importance to explain the genesis of the current street network. We present here the main urban files located. We identify the municipal architects who oversee the particular proposals of urban development and also made the plans promoted by the City.

Keywords: urbanism, cartography, Barcelona, architects.

* * *

L'Ajuntament de Sarrià va fer diverses temptatives d'ordenament global del seu creixement urbà, si bé al capdavant l'únic planejament que reeixí i perdurà en part fou el pla d'alineacions de l'arquitecte municipal Francesc Mariné, del 1888 (Burgueño, 2014 i 2016). Però al marge dels grans projectes, la trama viària fonamentalment es va construir (a Sarrià com arreu) a partir d'iniciatives particulars d'urbanització.² Els propietaris proposaven el pla d'obertura de carrers a les seves finques, i l'Ajuntament donava –gairebé sempre– el vistiplau, comptant, això sí, amb el preceptiu dictamen d'un arquitecte assessor. L'estudi d'aquesta documentació ens ha permès determinar la nòmina dels arquitectes que van treballar per a l'Ajuntament de Sarrià i la seva cronologia aproximada.³

- Jaume Feliu i Castelló (1842-1854)
- Elies Rogent i Amat (1854-1859)
- Joan Nolla i Cortés (1860-1861)
- Francesc de Paula del Villar (1862-1869)
- Josep Rosés (1870-1882)
- Francesc Mariné i Martorell (1883-1901)
- Arnau Calvet i Peyronill (1902-1921)

El degoteig de petites ampliacions i esmenes del viari urbà de Sarrià va generar una important documentació municipal, que en el cas que ens ocupa s'ha conservat en un percentatge força elevat. La majoria dels expedients d'urbanisme contenen (o havien contingut originalment) cartografia. L'objectiu d'aquest treball és inventariar les planimetries que acompanyen els expedients d'urbanisme de l'Ajuntament de Sarrià, entre 1842 (data del primer expedient conservat) i l'annexió a Barcelona (1921). Aquesta

---

2. Algunes de les principals iniciatives urbanitzadores han estat comentades per Jesús Portavella (2000 i 2008). També Mercè Palau-Ribes (1998, p. 271) fa un breu esment a permisos d'urbanització.

3. Les llicències d'obres ajuden a concretar la cronologia, encara que en molts casos no intervenia l'arquitecte assessor. Val a dir que en aquesta font rarament hi trobem croquis de caire cartogràfic.

documentació d'origen municipal es conserva principalment a l'Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi (AMDSG). És clar, però, que altres arxius contenen cartografia rellevant per a l'estudi de l'urbanisme de Sarrià; principalment l'Arxiu General de la Diputació de Barcelona (AGDB) per a tot allò que afecta la construcció de carreteres: passeig de la Bonanova i carretera d'Espulges (o de Cornellà a Fogars), carretera de Barcelona a Sarrià, carretera de Sarrià a Vallvidrera, carretera a Molins de Rei per Santa Creu d'Olorda... També l'Arxiu de Protocols conserva força cartografia relacionada amb la propietat, rústica i urbana.⁴

Hem descartat croquis mínims que es poden considerar irrellevants, tant des de l'òptica cartogràfica com de la història de la planificació urbana. Ordenem els materials localitzats segons l'arquitecte (mestre d'obres en el cas de Jaume Feliu) que elaborava el preceptiu dictamen tècnic municipal. La més abundant cartografia del s. XX (etapa de l'arquitecte Arnau Calvet) requereix d'una major segmentació, en part a causa de la incorporació al terme de Sarrià del municipi de Vallvidrera (1889) i d'una part de Santa Creu d'Olorda (1916). En aquest sentit, val a dir que algun dels primers expedients es refereixen al barri de la Travessera, unit a Sant Gervasi el 1850.

1. Segle XIX

Jaume Feliu i Castelló (1842-1854)⁵

- 1842, sol·licitud de Josep Jordà i Baixeras per tal d'urbanitzar uns terrenys formant els actuals carrers Canyelles, Jordà i Monterols. El mestre d'obres Jaume Feliu n'informà negativament per no presentar els avantatges propis d'un eixample, però es va aprovar. Plànol de Josep Casademunt (fig. 1).⁶

- 1845, sol·licitud de Josep de Borràs per tal d'urbanitzar uns terrenys formant els carrers de Sta. Filomena, Santos Reyes (avui Tres Reis) i Ntra. Sra. de los Dolores (Isaac Albéniz). Croquis anònim.⁷

- 1846, sol·licitud de Benet M. de Segarra per tal d'urbanitzar uns terrenys formant carrers al sud de la plaça de St. Vicenç de Sarrià. Croquis sense signatura.⁸

- 1846, sol·licitud de Rosa Vilarós per tal d'urbanitzar uns terrenys formant diversos carrers, a tocar del camí vell de Sarrià a Sant Gervasi. Croquis del mestre d'obres Jaume Feliu. És interessant anotar la resolució crítica de l'Ajuntament, amoïnada per la tendència a fer els carrers més estrets del previst:

“Pero si Rosa Vilarós edifica es preciso que se sujete al plano aprobado por este Ayuntamiento. La regularidad de las comunicaciones en toda población es objeto preferente ya por el ornato ya por la

4. Per exemple, Portavella (2008, p. 175) reproduïx un plànol de la finca d'Ignasi Girona.

5. Feliu tenia un important patrimoni al municipi i va ser alcalde de Sarrià el 1852-53 (Toscas, 1992).

6. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-002. Reproduït a: Portavella, 2008, p. 123.

7. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-004.

8. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-005.

higiene, y sin que las calles queden anchas y rectas no pueden obtenerse los objetos apetecidos. A falta de un plano general de esta población deben practicarse los particulares, y como este Ayuntamiento considera un gran perjuicio para la comunicación e uniformidad el que dejase Rosa Vilarós el camino obstruido y angosto, por estos motivos les previno dejase los palmos en la calle de que se trata [...] no mostrándose el Ayto. con firmeza a detener los caprichos de algunos particulares, tendremos que sufrir imperfecciones en las calles, plazas, etc. y oír constantemente las quejas de los pueblos. Si así no se practica este Ayto. se verá colocado en la falsa situación de no poder plantear mejoras en ornato y en salubridad permitiéndose caminos tortuosos y angostos, pues todos los propietarios quisieren dividir y subdividir los terrenos a su voluntad.” (26-V-1848)⁹

- 1846, sol·licitud de Pau Cuxart per tal d'urbanitzar uns terrenys darrera de can Laforja (sector unit a Sant Gervasi pocs anys després unit). Croquis anònim.¹⁰

- 1847, expropiació de terrenys d'Antoni Artós. Plànols de Jaume Feliu.¹¹

- 1847, sol·licitud de diversos propietaris de prolongació del carrer de la Unió (avui Cornet i Mas). Croquis anònim. Inclou també un *Plano topográfico de un terreno de propiedad del Sr. D. Benito Sagarra*, de Carles Gras i Alfonso (1848).¹²

- 1847-1856, croquis de l'afectació de la finca de la Sra. Vendrell per la construcció de la nova carretera de Sarrià a Barcelona.¹³

- 1848, sol·licitud de Gertrudis Domènech per tal d'urbanitzar uns terrenys formant el carrer de la Roca (avui Joan Orpí) i altres, a Pedralbes. Croquis anònim.¹⁴

- 1849, “Plano geométrico de un terreno que D. Ramón Roquer posee en el término de Sarrià” de l'arquitecte Joan Soler i Mestres, 1:100. El carrer que s'hi projecta pot ser Anglí per damunt del passeig de la Bonanova.¹⁵

- 1849, “Plano de una porción de terreno distribuido en solares y calles, de la heredad llamada dels Capellans situada en el término de Sarrià y propia de D. Joaquín Castañer” de l'arquitecte Josep Ràfols. S'hi dibuixa la plaça de la Creu (avui Mañé i Flaquer) i els carrers de la Creu (Vallirana), Major de St. Felip Neri (Saragossa) i Farró (Santjoanistes), al barri de la Travessera, poc després unit a Sant Gervasi.¹⁶

- 1850, sol·licitud de Luis Hugó per tal d'urbanitzar uns terrenys a tocar del torrent de can Serrat. Plànol del director de camins José Domínguez y Valle.¹⁷

- 1850, sol·licitud de Domingo Vidal per tal d'urbanitzar uns terrenys entre el camí de can Laforja (avui carrer del mateix nom) i carrer de la Bonanova (avui c. Alfons XII) formant un carrer que sembla equivalent a l'actualment dit de Moliné. El mateix any 1850 aquest sector s'incorporà al terme de Sant Gervasi. Croquis anònim.¹⁸

- 1850, sol·licitud de Francesc Tusquets per tal d'urbanitzar uns terrenys al barri de la Travessera (el qual fou unit a Sant Gervasi aquell any) formant l'actual carrer Dénia (prolongació del c. Tuset). Croquis anònim.¹⁹

9. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-006. El mateix expedient a: AGDB: Llig. 903, exp. 2, plec 3r (Gobierno superior político de Barcelona. Policía urbana).

10. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-007.

11. AGDB: Llig. 903, exp. 2, plec 1r (Gobierno superior político de Barcelona. Policía urbana).

12. AGDB: Llig. 903, exp. 2, plec 2n (Gobierno superior político de Barcelona. Policía urbana).

13. AMDSG: Sarrià, cota 0485, 242-001.

14. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-009. El 1897 hi ha rectificació de la línia del carrer (cota 0488, 239-037).

15. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-021. Al dors s'indica que ha estat informat per Elies Rogent; per tant, aquest arquitecte va tenir alguna col·laboració amb l'Ajuntament de Sarrià abans de fer-ho regularment, cap a 1855.

16. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-011.

17. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-015.

18. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-017.

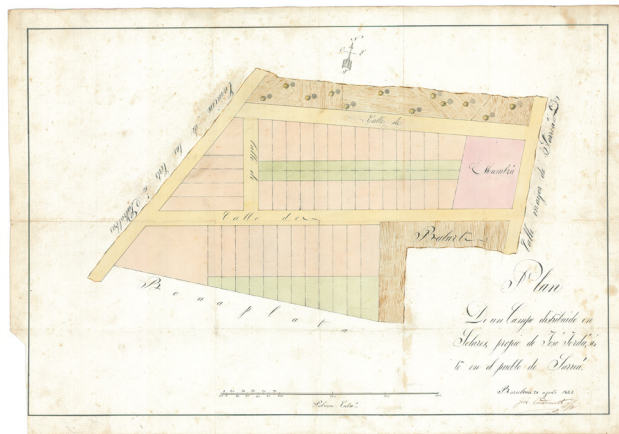
19. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-018. El plànol és a banda.

- 1851, sol·licitud de Joan B. Aladern per tal d'urbanitzar ca n'Armadians formant els carrers St. Salvador (avui Aviò Plus Ultra) i Ntra. Sra. de la Bonanova (cf. Graus). Croquis de l'arquitecte Josep Buxareu i Gallart.²⁰

- 1852, croquis del mestre d'obres Jaume Feliu referit a l'eixamplament del carrer de la Rectoria (darrera l'església).²¹

- 1853, antecedents per a la formació del passeig dels Caputxins (avui de Santa Eulàlia) en terrenys de Joaquim de Borràs. Inclou plànol de 1860, del mestre d'obres Miquel Amich.²²

Figura 1. Josep Casademunt: *Plan de un campo distribuido en solares, propio de José Jordá, sito en el pueblo de Sarriá, 1842*

Aquest és el plànol més antic dins la secció dedicada a urbanisme als fons municipals de Sarrià. 60 x 42 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 6.

Elies Rogent i Amat (1855-1859)

- 1854, “Plano que manifiesta los solares con sus calles que deca edificar en parte de un terreno de mayor estención propio de Dª Raymunda Castellnou Sabater y Serra consorte de D. Francisco Castells y González [...] lindante con la población, en la que existe una casita conocida por casa la Rossa, que antes dependía del término y jurisdicción del pueblo de San Gervasio”, de l'arquitecte Josep Mas i Vila. Sector molt afectat per la construcció del ferrocarril de Sarrià, s'hi dibuixen dos carrers que van ser descartats (S. Francisco i St. Ramon) i la prolongació del carrer Alegria (avui Demestre).²³

- 1856, “Plano topográfico de un trozo de la riera Blanca”, del mestre d'obres Miquel Amich.²⁴

- 1856, sol·licitud de Joaquim Cuyàs per tal d'urbanitzar un terrenys seus formant els

20. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-021. Aquest expedient és informat l'agost de 1851 per una comissió d'obres públiques formada pel mestre d'obres i regidor Jaume Feliu i per Salvador Viñals.

21. AMDSG: Sarrià, cota 0483, 213-002.

22. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-025.

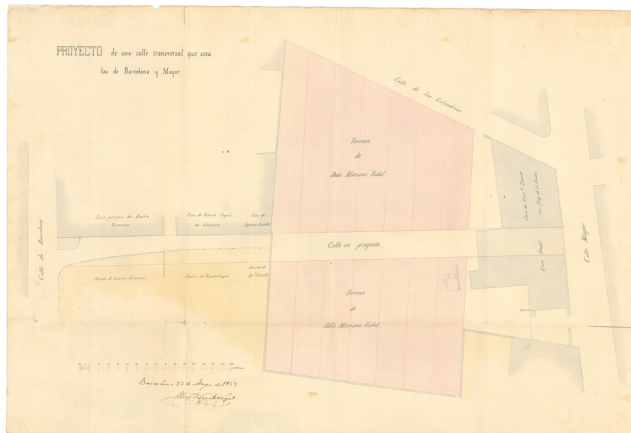
23. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-027. Aquest expedient dona lloc al primer informe d'Elies Rogent de la seva etapa com a arquitecte de Sarrià, l'abril de 1855. Ja hem assenyalat, però, que el 1849 havia efectuat un primer dicamen, dins del període en què la intervenció majoritària és de Jaume Feliu.

24. AMDSG: Sarrià, cota 0485, 242-008.

carrers avui anomenats Salvador Mundí, M. D. de Núria i Euterpe. Dos croquis, un d'Elies Rogent i l'altre de Jaume Feliu.²⁵

- 1856, sol·licitud de Mariana Vidal per tal d'urbanitzar uns terrenys tot formant el carrer avui anomenat d'Oriol Mestres. Plànol d'Elies Rogent (1857), de tal manera que l'arquitecte informa favorablement sobre el seu propi "Proyecto de una calle transversal que una las de Barcelona y Mayor" (fig. 2).²⁶

Figura 2. Elies Rogent: *Proyecto de una calle transversal que una las de Barcelona y Mayor* (1857)

64 x 43 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 26.

- 1857, "Plano de los solares que quiere establecer en la propiedad que posee en Sarrià la Sra. Dª Clotilde Sixto de Borrás y proyecto de la disposición que puede dárselos", de l'arquitecte Josep Fontseré.²⁷

- 1857, petició de Josep de Ponsich sobre urbanització d'uns terrenys seus coneguts com "el Clos". "Plano de la torre de Vilana en Sarrià" dels arquitectes Josep Oriol i Bernadet, i Miquel Garriga i Roca. S'hi dibuixen els carrers de la Paz (avui Duquesa d'Orleans), la Creu (Pedró de la Creu), St. Francesc (Clos de St. Francesc) i, entre ells, altres dos innominats, avui dits Gresolet i Setantí.²⁸

- 1858, Ramon Roquer demana permís per tal d'urbanitzar uns terrenys seus a tocar del camí de St. Gervasi; s'esmenta existència d'un plànol. Aquesta proposta s'atura en acordar-se establir el passeig de Sant Gervasi: "a fin de no perjudicar el natural desarrollo que ha de tener la población por aquella parte y lo útil que sería formar una calle recta que uniera ambos pueblos".²⁹

- 1859, plànol anònim a escala 1:300 de la reforma de la plaça de la Constitució (avui p. Sarrià) mitjançant l'enderrocament de l'antiga casa consistorial, amb rectificacions d'alguns carrers adjacents.³⁰

25. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-028.

26. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-029

27. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-010 i cota 0484, 237-030. Reproduït per Portavella (2008, p. 28 i 54).

28. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-031.

29. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-032. Darrer informe d'Elies Rogent, amb data de febrer de 1859.

30. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-031. Portavella, 2008, p. 179.

- 1859, plànol anònim de la cruïlla de la riera Blanca amb el camí de can Ponsich, 1:400.³¹
- 1859, diversos croquis de Jaume Feliu sobre el projecte de rectificació i reforma del camí de Pedralbes a can Julit.³²
- s. d., “Proyecto de plaza de mercado en Sarriá en la plaza de la cárcel”, anònim, 1:100. La caràtula diu “Proyecto de ensanche de la que es hoy plazuela del pueblo para emplazamiento de otra más espaciosas para Plaza Mercado derribando el edificio del común que sirve para Casa Consistorial”.³³

Joan Nolla i Cortés (1860-1861)³⁴

- 1860, “Plano del paseo de los Capuchinos” i projecte de font monumental, del mestre d'obres Miquel Amich.³⁵
- 1860, “Plano y rectificación de una parte de la calle Mayor”, de l'arquitecte municipal Joan Nolla, 1:50.³⁶

Francesc de Paula del Villar (1862-1869)³⁷

- 1862, “Proyecto de una calle transversal que una las de Barcelona y Mayor”, de l'arquitecte Antoni Rovira i Trias (còpia d'un d'Elies Rogent del 1857). Nova petició de Mariana Nadal de Vidal d'obrir el carrer avui dit d'Oriol Mestres.³⁸
- 1862, sol·licitud de Ramona Castellnou per tal d'urbanitzar uns terrenys a la finca Nena Casas, amb els carrers Castellnou, Vistahermosa (avui Demestre), Serra (Vergós), San Pablo (Milanesat) i plaça del Recreo (Joaquim Pena). Plànol de l'arquitecte Joan Cortés, 1:500.³⁹
- 1863, rectificació del camí de cal Noio o carrer de l'Estrella (avui Trinquet), proposada per Rosa Rigalt, Felip Font de la Vall i altres. Plànol de l'arquitecte Elies Rogent, 1:500.⁴⁰
- 1863, “Plano del terreno que se debe ocupar de la propiedad del Exmo. Sor. Marqués de Fontanellas, para la construcción del nuevo camino de Sarriá a Sn. Gervasio”, de Josep Marimon i Pau Jamburí.⁴¹
- 1863, sol·licitud de Rosa Giralt i Felip Font de la Vall per tal d'urbanitzar uns terrenys i obrir els actuals carrers Caponata, Cardenal Vives i Tutó, i Osi. Plànol de l'arquitecte

31. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-025.

32. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-027.

33. AMDSG: Sarrià, cota 0503, 210-30. Es troba dins d'un portafolis amb data 1918.

34. Nolla va ser nomenat arquitecte municipal a proposta de l'alcalde, perquè “además de tener sobrados conocimientos del arte, tenía otra circunstancia que la acompañaba y era la de ser propietario de este pueblo.” (AMSSG: Acuerdos del Ayuntamiento de Sarriá, vol. 231, 15-XI-1859). El 1861 va fer el pressupost del passeig de Sant Gervasi.

35. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-013. Antecedents de 1853 sobre formació del passeig: cota 0484, 237-025.

36. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-014.

37. Consta que el mes de maig de 1859 Villar era l'arquitecte municipal (AMDSG: Acuerdos del Ayuntamiento de Sarriá, vol. 231, 30-V-1859), però el mes de novembre va ser substituït per Joan Nolla. Aquest fet deu tenir relació amb una disputa econòmica, atès que el mateix llibre d'acords informa que el 8 d'agost de 1859 es va rebre un ofici del Govern Civil que comminava l'Ajuntament al pagament d'uns honoraris a Villar.

38. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-037. Primer dictamen de Villar, amb data d'abril de 1862.

39. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-038. Portavella, 2008, p. 82.

40. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-040. Un segon plànol a 1:300 és anònim (o la signatura ha estat escapçada).

41. AMDSG: Sarrià, cota 0485, 242-012.

Elies Rogent, 1:500.⁴²

- 1863, sol·licitud de Manuel Parera per tal de reformar la línia del carrer-camí de Sarrià a Pedralbes, formant l'actual plaça de Pedralbes. Plànol del mestre d'obres Narcís Estrada.⁴³

- 1863, sol·licitud de Mercè Serra, vídua d'Andreu, per tal per tal d'urbanitzar uns terrenys propers a la plaça Major formant l'actual carrer de Graus, part del c. Avió Plus Ultra i un altre carrer paral·lel a aquest cap a la banda de St. Gervasi (mai obert). Plànol de l'arquitecte Josep Buxareu i Gallart, 1:300.⁴⁴

- 1866, "Proyecto de la calle [avui Gral. Vives] que Dª Clotilde Sixto de Borrás pretende establecer en una parte de la propiedad que posee en Sarrià", mestre d'obres Miquel Amich.⁴⁵

- 1866, sol·licitud de Teresa Buxó i Marià Garriga per tal d'urbanitzar uns terrenys de la finca Santa Catalina (Pedralbes) formant els carrers de Montevideo, Panamà, camí de Finestrelles (avui c. Joan d'Alòs) i altres. Plànol de l'arquitecte Oleguer Vilageliu i Castells, 1:1.000 (fig. 3).⁴⁶

- 1866, sol·licitud de Clotilde Sixto de Borrás per rectificar l'alineació del carrer de S. Carlos (enllaç de la p. Borrás amb la carretera de Vallvidrera). Plànol del mestre d'obres Miquel Amich.⁴⁷

- 1868, nova alineació del carrer de la Font (avui passeig de la Bonanova) amb plànol del mestre d'obres Miquel Amich, 1:300.⁴⁸

- 1868, rectificació i eixample del carrer de la Rectoria expropiant part de l'hort de la casa parroquial i projecte de rectificació del carrer de Sant Miquel, dut a terme per la Junta Revolucionària. Croquis de Jaume Feliu.⁴⁹

Josep Rosés (1870-1882)

- 1870-75, sol·licitud de Miquel Faralt per tal d'urbanitzar uns terrenys a Pedralbes formant, per una banda, els carrers del sector est del monestir (Montevideo...) i, per altra, uns carrers al sud del monestir, dels quals l'únic que es consolidà fou el de Cavallers. Tres plànols del mestre d'obres Teodor Torné: un de 1870 a 1:1.000 (fig. 4), dos de 1875 a 1:500 i 1:1.000.⁵⁰

- 1873, "Proyecto de prolongación de la calle de Monserrat" (avui Rocabertí, a l'altra banda del c. Major; mai duta a terme), 1:300, arquitecte Josep Rosés (fig. 5).⁵¹

- 1873, sol·licitud de Rafael Vallet i Piquer per tal d'urbanitzar la seva finca de ca n'Armada formant el carrer de Sant Salvador (avui Avió Plus Ultra). Plànol del mestre d'obres Teodor Torné, 1.400.⁵²

- 1873, sol·licitud d'Anna Baucis de Casamitjana per tal d'urbanitzar els dilatats te-

42. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-041. El rètol de carrer Major és erroni, es tracta de l'actual carrer de Bonaplata.

43. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-042.

44. AMDSG: Sarrià, cota 0484, 237-044.

45. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-002.

46. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-003. Antecedents de 1852 a: cota 0484, 237-023; s'hi esmenta plànol del mestre d'obres Salvador Carreras.

47. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-002.

48. AMDSG: Sarrià, cota 0483, 213-005bis.

49. AMDSG: Sarrià, cota 0483, 213-005bis.

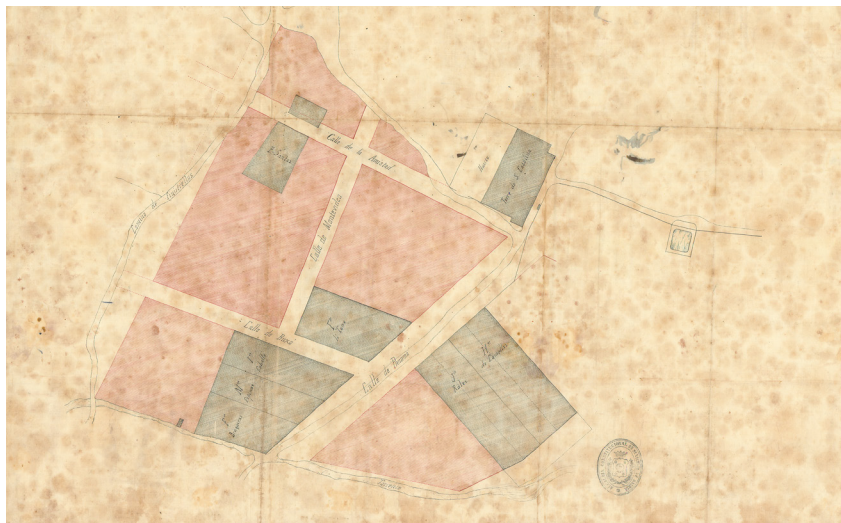
50. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-006.

51. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-019.

52. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-011.

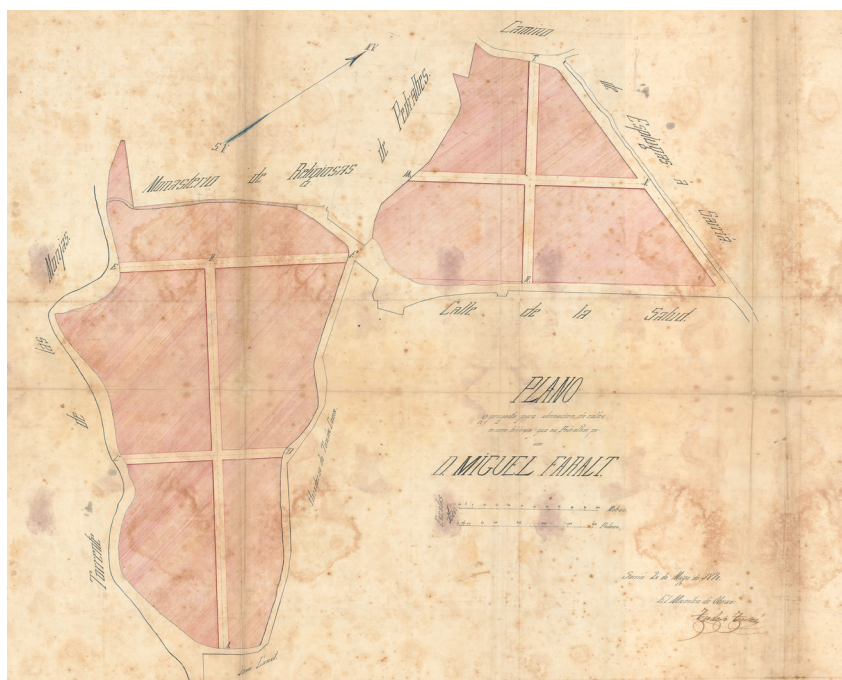

Figura 3. Oleguer Vilageliu: fragment del *Plano de una parte de terreno que uno de los herederos de D. Francisco Buxó destina para acensar de la heredad llamada de S. Catalina sita en Pedralbes con la demarcación al efecto de manzanas, calles y razantes* [1866]

Escala 1:1.000; 77,5 x 47 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 46.

Figura 4. Teodor Torné: *Plano y proyecto para alineación de calles en unos terrenos que en Pedralbes posee D. Miguel Faralt*, 1870

Escala 1:1.000; 71 x 61 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 50.

renys del mas Pomaret, entre el camí de Vilana, el torrent Pomaret i el passeig de la Bonanova. Plànol del mestre d'obres Joaquim Sitjar, a 1:500.⁵³

- 1876, expedient per a la construcció de la carretera de Vallvidrera. Plànol del sector proper a la plaça de Vallvidrera, d'Emili Sala i Cortés, 1:250.⁵⁴

- 1876, sol·licitud de Joan Margenat per tal d'urbanitzar els terrenys immediats al passeig de Sant Gervasi (o de la Bonanova) formant els carrers Anglís, Margenat, St. Joan (avui Dolors Monserdà) i Capmany (Carrasco i Formiguera). Plànol del mestre d'obres Josep Espelt, 1:500.⁵⁵

- 1877, sol·licitud d'Isabel Mollà per tal d'urbanitzar els terrenys de can Ramis (immediats a Vallvidrera). Plànols de l'agrimensor Manuel Olivé, 1:300. Crida l'atenció que a la part alta del camí de Vallvidrera, amb fort pendent, es plantejessin uns carrers rectes i que s'aprovés malgrat les reserves de l'arquitecte municipal atès "lo escabroso del terreno". Amb tot, el pla no reeixí.⁵⁶

- 1878, sol·licitud de Maria Sauró per tal d'urbanitzar uns terrenys a les Tres Torres, just al nord de la via del tren, fent-hi una trentena de torretes. Plànol del mestre d'obres Dimas Valbiolbey (?), 1:500. Informat negativament per ser incompatible amb el pla aprovat per iniciativa dels senyors Castells i Castellnou.⁵⁷

- 1878, sol·licitud de Ferran Segarra per tal d'urbanitzar uns terrenys entre el passeig de la Bonanova i l'Hort de la Vila. Plànols del mestre d'obres Vicenç Feliu Cuyàs, 1:400.⁵⁸

- 1879, projecte d'eixamplament i rectificació del camí de St. Pere Màrtir, a la carena de Vallvidrera. Plànol parcial del mestre d'obres Vicenç Feliu Cuyàs, 1:200.⁵⁹

- 1879, "Plano geométrico de una porción de terreno sobrante de la vía pública", al carrer Mañé i Flaquer, dels mestres d'obres Josep Arnau i Teodor Torné.⁶⁰

- 1880, sol·licitud de Miquel Faralt per a fer algunes variacions en la urbanització del sud del monestir de Pedralbes. Plànol del mestre d'obres Teodor Torné, 1:500.⁶¹

- 1880, projecte d'eixamplament de la plaça de can Maties (avui p. Vallvidrera) en relació a la carretera de Sarrià a Vallvidrera. Plànol del mestre d'obres Josep Arnau, 1:200.⁶²

- 1881, mapa topogràfic del camí veïnal de Vallvidrera, del director de camins veïnals Pau Jamburí i Trasserras, 1:1.000, eq. 5 m.⁶³

- 1881, "Proyecto de paso de la tubería de conducción de aguas dentro del término municipal de Sarrià", plànol general a 1:5.000, nom de l'enginyer il·legible. Concessió a Enrique Blondeau.⁶⁴

- 1881, sol·licitud de Joan Casamitjana per tal de suprimir la plaça del Nord, projectada al sector del mas Pomaret. Plànol amb els carrers de Pomaret, Casamitjana (avui dia

53. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-012. Portavella, 2008, p. 30.

54. AMDSG: Sarrià, cota 0486, 243-015.

55. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-014.

56. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-015. Un expedient relacionat, del 1897, també amb plànol a: cota 0488, 239-035.

57. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-016.

58. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-018.

59. AMDSG: Sarrià, cota 0486, 243-020.

60. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 634-028.

61. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-022.

62. AMDSG: Sarrià, cota 0483, 213-009.

63. AMDSG: Sarrià, cota 0486, 243-21.

64. AMDSG: Sarrià, cota 0506, 253-016.

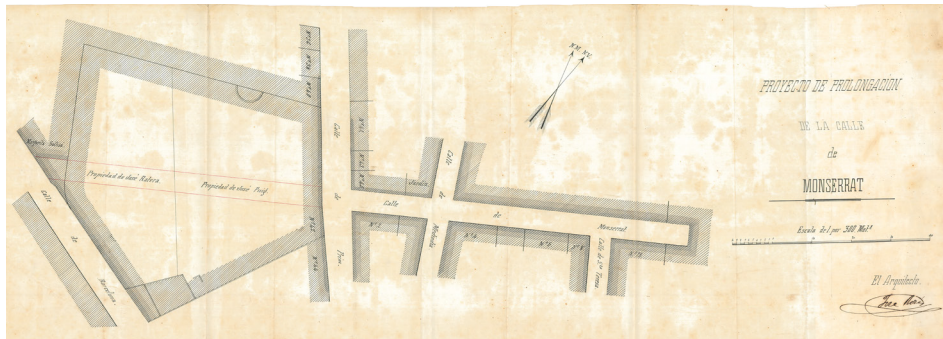
inexistent), Esperança i Indústria (ara Escoles Pies), del mestre d'obres Joan Carpinell i Sallés, 1:500. La plaça encara figura en el pla Mariné, però ja no en el plànol de Vallhonrat.⁶⁵

- 1882, "Plano de emplazamiento de las calles de Balmes de San Gervasio y de la Esperanza de Sarriá", 1:300, mestre d'obres Joan Carpinell i Sallés. Sol·licitud de Joan Casamitjana i Ramon Romaní per tal de rectificar l'alineació de l'actual carrer de Dolors Monserdà.⁶⁶

- 1882, sol·licitud d'Eusebi Güell i Manuel Girona d'eixamplament del camí de Torre Marina, com a prolongació del seu camí particular. Plànol del mestre d'obres Boi Guiu, 1:500.⁶⁷

- 1882, sol·licitud de Trinitat Fontcuberta en relació a una part del camí de Torre Vilana. Plànol del mestre d'obres Joan Carpinell i Sallés, 1:300.⁶⁸

Figura 5. Josep Rosés: *Proyecto de prolongación de la calle de Monserrat* [1873]

Escala 1:300; 82 x 31,5 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 51.

Francesc Mariné i Martorell (1883-1901)⁶⁹

- 1883, sol·licitud de Pau Pey i altres per tal de regularitzar el camí de Santa Creu. "Proyecto de rectificación del camino de Santa Cruz [avui Mont d'Orsà] y apertura de una calle en terrenos particulares" (la carretera a Santa Creu d'Olorda), del mestre d'obres Josep Carrera Miró, 1:500. Vistiplau de Pau Jambrú i de F. Mariné (aquest el 1884).⁷⁰

- 1884, Francesc Planas demana permís per construir un accés des del camí veïnal de Sarrià a Vallvidrera cap a la seva propietat, a tocar de la riera de can Mestres. Plànol del mestre d'obres Ramon Jané (?), 1:100.⁷¹

- 1885, expedient de concessió de la canalització d'aigua a favor de la Sociedad de Aguas de Barcelona; plànol "Proyecto de emplazamiento de cañerías en Sarriá", 1:2.000.⁷²

65. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-026. Portavella, 2008, p. 161.

66. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-027.

67. AMDSG: Sarrià, cota 0486, 243-022.

68. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 634-030.

69. Alguna dada biogràfica i sobre el seu pla d'alineacions de 1889 a: Burgueño 2014.

70. AMDSG: Sarrià, cota 0486, 243-023.

71. AMDSG: Sarrià, cota 0486, 243-024.

72. AMDSG: Sarrià, cota 0506, 253-022.

- 1886, “Plano de emplazamiento del matadero de Sarrià y terrenos contiguos; rectificación de alineaciones del torrente del Arch o de Gardeñes”, de Mariné, 1:200.⁷³

- 1887, “Plano geométrico de la plaza de Vallvidrera y sus alrededores y proyecto de ensanche de la misma plaza”, de Mariné, 1:200.⁷⁴

- 1888, memòria i projecte de Mariné per tal d'obrir el carrer de St. Salvador (avui Aviò Plus Ultra) entre el passatge de la Concepció (Graus) i el carrer de la Font (pg. Bonanova). Perfil sense plànol.⁷⁵

- 1889, “Plano de canalización [d'aigües] en Sarrià”, enginyer Roperto, 1:2.500.⁷⁶

- 1890, sol·licitud de Josep M. de Ponsich per tal de suprimir la continuació del carrer de Bonavista (avui Carme Karr) que afectava la seva propietat dita el Clos, per tal de reservar-la a un establiment (educatiu?) que necessiti una àrea gran. Plànols de l'arquitecte Francesc Mariné, 1:300.⁷⁷ El plànol d'ubicació d'aquesta propietat i d'un ampli sector de Sarrià es conserva a l'AHB (secció de Gràfics, imatge 02511).

- 1890, “Plano geométrico de la calle de la Fuente [avui passeig de la Bonanova] y sus adyacentes, con indicación de la parcela que se trata de expropiar a Dña. María Roig para el ensanche y regularización de dicha calle”, de l'arquitecte Mariné, 1:300.⁷⁸

- 1890, la comunitat de pares escolapis demana la supressió de dos trams dels carrers Indústria (avui Escoles Pies) i Casamitjana (inexistent però previst, paral·lel per sobre del c. Immaculada), per tal de construir-hi l'escola. Plànol de Josep Pellicer, 1:500.⁷⁹ Aquest expedient va donar lloc al que segueix, atès que no tota la finca pertanyia a Sarrià, ni de bon tros.

- 1891, rectificació de límits municipals amb Sant Gervasi. Plànol dels arquitectes Mariné(per Sarrià) i Feliu Fernández (per St. Gervasi), 1:2.000. Acord ratificat pels dos ajuntaments el 28-XII-1892.⁸⁰ Ahora es va pactar obrir el carrer avui anomenat Marquesa de Vilallonga:

“acuerdan establecer como deslinde una calle de diez metros de anchura que partiendo del límite actual de términos municipales en el punto A de confluencia de las calles de la Esperanza de Sarrià y de Balmes en San Gervasio vaya en dirección a la montaña y sea paralela a las calles de la Industria [avui Escoles Pies] perteneciente a Sarrià y a la de Vilana perteneciente a S. Gervasio y próximamente emplazada en el punto medio de ambas. [...] y lo proponen en la convicción de que será aceptada por el propietario de los terrenos D. Trinidad de Fontcuberta ya que puede formar la base de urbanización de los mismos.”

Malgrat que els tècnics parlen d'una “mutua cesión”, en realitat era Sarrià qui guanyava terrenys, com s'aprecia tot comparant els mapes de Mariné i de Vallhonrat. Amb la modificació, l'arquitecte dels Escolapis assegurava la pertinença a Sarrià de la totalitat del centre educatiu i alhora establí un carrer que delimitava la gran illa de les Escoles Pies per llevant.

- 1891, expropiació d'una casa a la plaça de St. Vicenç (avui Consell de la Vila) a fi de fer la nova Casa consistorial. Croquis de Mariné i Antoni Gallissà i Soqué, 1:100.⁸¹

73. AMDSG: Sarrià, cota 0483, 213-021.

74. AMDSG: Sarrià, cota 0483, 213-013.

75. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-036.

76. AMDSG: Sarrià, cota 0506, 253-016.

77. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-035.

78. AMDSG: Sarrià, cota 0483, 213-019. Hi ha planta de la casa expropiada (1891) a 1:100, de Mariné i Modest Fossas Pi.

79. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-027.

80. AMDSG: Sarrià, cota 19, 1.1.1.

81. AMDSG: Sarrià, cota 0483, 213-017.

- 1892, sol·licitud de la societat La Educació per tal de suprimir els carrers de Mariné,⁸² Campmany (avui Carrasco i Formiguera), Planella (avui l'esbocinat carrer de l'Institut Químic de Sarrià) i Sta. Eulàlia (avui Immaculada) dins de la finca de can Gardenyes, per tal de fer-hi el gran col·legi dels Jesuïtes. Plànol de l'arquitecte Joan Martorell i Montells.⁸³
- 1893, projecte d'eixample i millora de la plaça St. Vicenç (avui Consell de la Vila) amb motiu construcció de la nova Casa consistorial; plànol de Mariné, 1:200.⁸⁴
- 1894, "Ferrocarril tranvía del Parque de la Montaña a Vallvidrera", 1:5.000, mapa topogràfic anònim; proposta de Manuel Dolcet.⁸⁵
- 1895, "Plano del trozo de la calle de Serrano [avui Major de Sarrià] comprendido entre la de San Juan [D. Monserdà] y pasaje de Amich en que se indica la nueva alineación que se solicita", mestre d'obres Joaquim Codina, 1:300.⁸⁶
- 1896, "Plano de la nueva plaza y casa de los señores herederos de D. Vicente Torner", plànol de Mariné, 1:1.000.⁸⁷
- 1896, sol·licitud de Rafael Piera per tal de prolongar el carrer de Balmes (avui Osi) entre els carrers de Caponata i les Delícies (Monterols). Plànol del mestre d'obres Vicenç Feliu, 1:300.⁸⁸
- 1896, adquisició dels terrenys de Bonaventura Gelabert situats dins el perímetre de l'escorxadó (a tocar del torrent de Gardenyes). Plànol de Mariné, 1:200.⁸⁹
- 1897, rectificació d'alineacions a la vorera dreta del carrer de Serrano (tram del c. Major per damunt de la p. Major). Plànol de Mariné, 1:300.⁹⁰
- 1897, expropiació de terrenys per obrir el carrer de San Mariano (avui Caponata) fins a Prim (c. Major). Plànols de Mariné, 1:100 i 1:300.⁹¹
- 1897, autorització a Ricard Forga i Luis Rouvière per esplanar un carrer en la finca de can Ramis (Vallvidrera); plànol anònim, 1:500.⁹²
- 1897, alineacions del camí d'Esplugues per sobre del monestir de Pedralbes; petició de Francesc Riera i Manuel Serra; plànol de l'arquitecte E. Mercader, 1:300.⁹³
- 1897, "Plano geométrico de la calle de la Agregación [avui plaça de Vallvidrera] y sus alrededores", de Mariné, 1:200.⁹⁴
- 1898, sol·licitud dels senyors Alujas i Costa de rectificació d'alineacions del carrer de Castells (avui Milanesat) a tocar del límit de terme. Plànol de l'arquitecte E. Mercader, 1:1.000.⁹⁵
- 1898, sol·licitud de Francesc Margenat de rectificació d'alineacions de la plaça de la

---

82. Paradoxalment, el llarg carrer que s'havia dedicat a si mateix l'arquitecte Mariné no es va fer mai; es va suprimir del planejament el 1905 (AMDSG: Sarrià, cota 0493, 81-014). En l'actualitat el seu espai està ocupat per la Via Augusta. Un bocí d'aquest carrer apareix al croquis de l'arquitecte Joan Bohí i Bellvé, de 1901: Portavella, 2008, p. 45.

83. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-020.

84. AMDSG: Sarrià, cota 0489, 212-016.

85. AMDSG: Sarrià, cota 0489, 212-018.

86. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-024.

87. AMDSG: Sarrià, cota 0489, 212-016.

88. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-027.

89. AMDSG: Sarrià, cota 0489, 214-013.

90. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-033.

91. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-036.

92. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-035.

93. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-037.

94. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-039.

95. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-040.

Constitució (avui del Consell de la Vila). Plànol del mestre d'obres Josep Arnau, 1:100.⁹⁶

- 1899, sol·licitud de Manuel Costa per tal de suprimir un tram del carrer de Castells (avui Milanesat) tocant al límit de terme. Plànol del mestre d'obres Carles Bosch, 1:1.000.⁹⁷

- 1899, sol·licitud de Josepa Balasch de rectificació d'alineacions del carrer de St. Miquel (avui Pare Miquel de Sarrià). Plànol del mestre d'obres Josep Arnau, 1:100.⁹⁸

- 1899, projecte de rectificació d'alineacions i d'eixample del barri del carrer del Comerç (avui Calatrava). Plànols de Mariné, a 1:1.000 i 1:2.000 (fig. 6).⁹⁹

- 1899, projecte de pont sobre la riera de Gardenyes prop de la plaça Borràs, plànol de Mariné, 1:300.¹⁰⁰

- 1900, petició de Josep Laribal i Ramon Andreu per tal d'adquirir un tros de l'antic camí de St. Gervasi; croquis de Mariné, 1:100.¹⁰¹

- 1901, petició de la societat La Educació (jesuïtes) per tal de modificar el traçat del carrer Mariné i formar una plaça. Plànol de l'arquitecte Joan Rubió i Bellvé, 1:1.000.¹⁰²

- 1901, "Plano de emplazamiento de una nueva calle que partiendo de la de Mariné facilite la salida al camino de casa Peñazco, en los terrenos que la Sociedad anónima *La Educación* posee de la finca llamada casa Gardeñas", arquitecte Joan Rubió i Bellvé.¹⁰³

Figura 6. Francesc Mariné, part de: *Sarrià. Plano geométrico y proyecto de ensanche de la calle del Comercio, 1899*

Escala 1:2.000; 60 x 61,5 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 99.

2. Cartografia de l'etapa d'Arnau Calvet com a arquitecte municipal (1902-1921)

La darrera etapa de Sarrià com a municipi independent és força rica en projectes d'urbanització parcials, projectes d'infraestructures i adquisicions de terrenys "sobrers" (antics camins i rieres) per part de particulars. A partir de

96. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-041.

97. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-044. L'afer no es va resoldre fins el 1915.

98. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-046.

99. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-047.

100. AMDSG: Sarrià, cota 0489, 212-010.

101. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-048.

102. AMDSG: Sarrià, cota 0490, 8-004.

103. AMDSG: Sarrià, cota 0492, 72-004.

1902 Arnau Calvet i Peyronill (Barcelona, 1874-1956) ocupa la plaça d'arquitecte municipal, de manera que tots els expedients i plànols relacionats passaven per la seva supervisió. De bon començament, Calvet dugué a terme un projecte d'eixample que finalment no va reeixir (Burgueño, 2016).

De la urbanística d'aquesta etapa prèvia a l'agregació de Sarrià a Barcelona, l'Arxiu de Districte no conserva alguns plans força transcendents, com ara el referit a la urbanització d'Eusebi Güell amb l'avinguda de Pedralbes,¹⁰⁴ o la planificació de l'avinguda Pearson.¹⁰⁵

Ordenem la documentació identificada en cinc apartats. El primer agrupa plànols i projectes que principalment afectaven l'antic municipi de Vallvidrera (unit a Sarrià el 1890) o el fragment de Santa Creu d'Olorda agregat a Sarrià l'1 de gener de 1916. El segon apartat es refereix a la producció del propi Calvet (excepció feta dels plànols descrits a la part de Vallvidrera). Altres dos apartats corresponen a l'obra de dos facultatius amb una intervenció freqüent en expedients adreçats a l'Ajuntament de Sarrià: l'arquitecte Bonaventura Conill i el mestre d'obres Josep Masdéu. En un apartat final recollim les aportacions d'altres tècnics.

Plànols de Vallvidrera i Santa Creu d'Olorda

- Octubre 1903, "Proyecto de paso en túnel por debajo de la plaza de Vallvidrera para ferrocarril eléctrico" (unit al funicular), enginyer Manuelliurat (?) 1:200.¹⁰⁶

- Maig 1904, venda d'una parcel·la sobrer del camí antic de Vallvidrera al Tibidabo a favor de Eulàlia Sauró; croquis 1:200 de Josep Arnau.¹⁰⁷

- Desembre 1904, sol·licitud de Joan Solias per tal d'adquirir una part del camí de St. Pere Màrtir, davant de l'hotel Buenos Aires; plànol 1:100, mestre d'obres Josep Arnau.¹⁰⁸

- Desembre 1904, permís a Josep Masdemont i altres per variar i eixamplar el camí de Vallvidrera a Sta. Creu d'Olorda. Plànols 1:1.000 i 1:5.000 de l'arquitecte J. Gili Moncunill.¹⁰⁹

- Setembre 1905, plànols 1:500 i perfils de les estacions superior i inferior del funicular de Vallvidrera, de l'arquitecte Bonaventura Conill.¹¹⁰

- Novembre 1905, "Proyecto de rectificación de los caminos vecinales del Pantano y de la Rectoría", 1:500, de l'arquitecte Bonaventura Conill.¹¹¹

- Desembre 1905, plànol de la plaça de Vallvidrera i els carrers immediats, d'Arnau Calvet, 1:200.¹¹²

104. L'expedient de 1905 ja no es conservava en el fons municipal de Sarrià l'any 1925 (AMDSG: Sarrià, cota 0493, C: 357). Tampoc no l'hem localitzat a l'Arxiu Contemporani.

105. Segons Portavella (2000, p. 244), el traçat proposat pels propietaris, germans Buxó, va ser aprovat el novembre de 1915.

106. AMDSG: Sarrià, cota 0492, 45-001.

107. AMDSG: Sarrià, cota 0493, 81-013.

108. AMDSG: Sarrià, cota 0492, 72-002.

109. AMDSG: Sarrià, cota 0493, 81-003.

110. AMDSG: Sarrià, cota 0493, 81-025.

111. AMDSG: Sarrià, cota 0491, 44-012bis.

112. AMDSG: Sarrià, cota 0491, 44-012bis.

- Gener 1906, plànol d'un tram de l'antiga carrerada de Vallvidrera al Tibidabo, d'Arnau Calvet.¹¹³
- Setembre 1907, "Plano geométrico de la plaza de Vallvidrera y proyecto de nueva alineación inferior de la misma, al objeto de ensancharla", d'Arnau Calvet, 1:200.¹¹⁴
- Abril 1908, "Plano de la cerca y rectificación del camino de la Budallera que se solicitan", mestre d'obres Ramon Ribera, 1:250. Petició de Ricard Forga.¹¹⁵
- Juny 1910, "Proyecto de alineaciones de una vía general para la urbanización de los terrenos del paraje llamado El Turó e inmediatos, sitios en Vallvidrera", arquitecte J. Batllellé (?), i mestre d'obres Ramon Ribera, 1:500.¹¹⁶
- Agost, 1911, "Proyecto de urbanización de una parte de la cumbre del Tibidabo, perteneciente al término municipal de Sarrià", Mariano Rubió enginyer en cap de la SA El Tibidabo, 1:500.¹¹⁷
- Octubre 1912, "Proyecto de alineaciones de un trozo del camino vecinal de Vallvidrera al Tibidabo", Josep Masdéu, 1:200.¹¹⁸
- Juliol 1913, "Proyecto de alineaciones para enlace de las calles A [avui Guerau de Liost], E [del Turó] y camino de las Casetas con la calle de San Pedro Mártir [Mont d'Orsà]. Vallvidrera", d'Arnau Calvet, 1:200.¹¹⁹
- Juliol 1913, prolongació d'alineacions del camí del pantà de Vallvidrera, d'Arnau Calvet.¹²⁰
- 1915, plànol de l'enginyer Josep Playà (?), corresponent a la finca propietat de Francesc Font situada al c. Navarro i Reverter, 1:100.¹²¹
- Març 1916, "Plano de alineaciones que afectan a los terrenos próximos a la iglesia parroquial del ex-pueblo de Sta. Cruz de Olorde", d'Arnau Calvet, 1:300.¹²²
- Gener 1917, "Proyecto de rectificación de parte del camino vecinal de Sarrià a San Cugat del Vallés" (avui camí de Sant Cugat), de Josep Masdéu, 1:200. Promotors: Salvador Andreu, Maria Navas de Oliveras i SA El Tibidabo.¹²³
- Abril 1918, "Plano general de la urbanización de los terrenos propiedad de D. José Sauró. Vallvidrera", de Josep Masdéu, 1:500.¹²⁴

Plànols de l'arquitecte municipal Arnau Calvet

- Octubre 1903, "Plano caminos vecinales de Sarrià", traçats sobre el mapa de Vallhonrat 1:6.000.¹²⁵

---

113. AMDSG: Sarrià, cota 0491, 44-012bis. El mes de març, Calvet estudia "la forma de urbanizar el trozo de camino de carrerada entre la carretera al Tibidabo y el terreno de casa Baldiró" mitjançant escales; hi ha perfils del carrer (aleshores significativament anomenat *Solidaritat Catalana* i avui dels Algarves) però no plànol (cota 0494, 96-002).

114. AMDSG: Sarrià, cota 0495, 107-003b.

115. AMDSG: Sarrià, cota 0496, 115-006.

116. AMDSG: Sarrià, cota 0497, 131-044. Antecedent sol·licitud de Manuel Vicens, aprovada el 1894; nous propietaris: vídua Miralles (Joana Ferran), vídua de Juan Duarray (Pilar Serra) i Antoni Jover.

117. AMDSG: Sarrià, cota 0498, 136-064bis.

118. AMDSG: Sarrià, cota 0499, 142-046bis bis.

119. AMDSG: Sarrià, cota 0499, 147-051 bis.

120. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 148-001.

121. AMDSG: Sarrià, cota 0501, 187-002^a. Es troba dins d'un expedient de la Cia Barcelonesa d'Electricitat per enllaçar les subcentrals del Tibidabo i carrer Anglès.

122. AMDSG: Sarrià, cota 0501, 192-002a.

123. AMDSG: Sarrià, cota 0502, 200-001.

124. AMDSG: Sarrià, cota 0503, 211-1.

125. AMDSG: Sarrià, cota 0491, 44-010.

- Novembre 1903, “Proyecto urbanización de la plaza Mayor”, 1:50.¹²⁶
- Febrer 1904, plànols de l'expropiació per enllaçar el carrer San Mariano (avui Oriol Mestres) amb el c. Prim (Major de Sarrià).¹²⁷
- Gener 1906, “Proyecto de rectificación del linde de Barcelona y Sarriá en el trecho comprendido entre las calles de Esperanza y Balmes y el pie de la montaña”, acordat entre Calvet i l'arquitecte en cap de la 8a secció de l'Ajuntament de Barcelona.¹²⁸
- Febrer 1906, expropiació de tres cases davant l'església parroquial a la plaça Major.¹²⁹
- Març 1906, “Plano de una porción de terreno de la propiedad de Don José A. Martí que hay que expropiar con motivo de la urbanización de la calle de San Luis” (avui Anglè), 1:100.¹³⁰
- Juliol 1906, expropiació de terrenys per a la completa apertura del carrer St. Salvador (avui Avió Plus Ultra).¹³¹
- Octubre 1906, “Plano de la prolongación y ensanche calle de Caponata”, entre la riera Blanca i el passeig de Pedralbes, mai duta a terme.¹³²
- Febrer 1907, projecte de prolongació i modificació del carrer de Sta. Eulàlia (avui Nou de Santa Eulàlia) entre els carrers de Sta. Madrona (mai realitzat, a ponent del c. Major) i Caputxins (avui Major de Sarrià), 1:300.¹³³
- Maig 1907, supressió del projectat carrer de St. Pau com a conseqüència de l'obertura de la carretera de Cornellà a Fogars, entre els carrers de la Pau (avui Duquesa d'Orleans) i St. Francesc (avui Clos de St. Francesc).¹³⁴
- Juny 1907, projecte d'apertura i urbanització del carrer Panamà, realitzar per l'Ajuntament arran d'una petició d'Eugeni Roca Dalmau per tal d'aconseguir un eixamplament de l'accés al carrer, 1:200.¹³⁵
- Juny 1907, concreció del límit de terme entre Sarrià i Barcelona a les Corts, a instàncies de Joaquim Miquel, 1:500.¹³⁶
- Setembre 1907, eixamplament de l'entrada de la població per la part baixa (actual p. Artós), 1:100.¹³⁷
- Novembre 1907, “Proyectos de nuevas alineaciones de la calle Obispo Catalá y de la plaza unión de la calle de Colón [mai oberta, a la plaça Pedralbes] con la carretera de Cornellà a Fogás de Tordera”, 1:300.¹³⁸
- Novembre 1907, “Proyecto de acceso al recinto del Real Monasterio de Pedralves”, 1:200.¹³⁹
- Maig 1908, “Proyecto de paseo de enlace entre Pedralbes y paseo de Santa Eulalia”, 1:500.¹⁴⁰

---

126. AMDSG: Sarrià, cota 0491, 44-007bis.

127. AMDSG: Sarrià, cota 0488, 239-036.

128. AMDSG: Sarrià, cota 0494, 96-007.

129. AMDSG: Sarrià, cota 0494, 97-005.

130. AMDSG: Sarrià, cota 0493, 81-016.

131. AMDSG: Sarrià, cota 0494, 97-007.

132. AMDSG: Sarrià, cota 0494, 96-009; Portavella, 2008, p. 69.

133. AMDSG: Sarrià, cota 0495, 107-001b.

134. AMDSG: Sarrià, cota 0495, 107-017. Hi ha un altre plànol relacionat a: cota 0495, 107-018.

135. AMDSG: Sarrià, cota 0495, 107-005b.

136. AMDSG: Sarrià, cota 0496, 108-001.

137. AMDSG: Sarrià, cota 0495, 107-013.

138. AMDSG: Sarrià, cota 0495, 107-006b.

139. AMDSG: Sarrià, cota 0495, 107-007.

140. Arxiu de la Corona d'Aragó, Mapes i plànols, 511/1-2. Procedeix del fons Sentmenat.

- Juny 1909, fitament acordat entre els ajuntament de Barcelona i Sarrià d'un tram del torrent del Mal que feia de partió de termes per sota del passeig de la Bonanova, concretament entre el ferrocarril de Sarrià i el carrer de Dalmases. L'acord s'il·lustra amb un plànol a escala 1:1.000.¹⁴¹

- Març 1910, "Nuevas alineaciones de las calles de la Iglesia [avui del Rector Voltà] y de los Estudios", 1:300 (fig. 7). Els carrers són els anteriors a la construcció de la nova seu de l'Ajuntament i obertura de la plaça del Consell de la Vila. Suprimeix el carreró d'unió amb la plaça Arquitecte Mas (avui resta com a atzucac).¹⁴²

- Juny 1910, acord Barcelona-Sarrià per enllaçar els carrers en les proximitats de la carretera de Sarrià i nova alineació del passeig Sant Joan Bosco.¹⁴³

- Agost 1910, construcció d'un pont sobre la riera de Sarrià (o de can Gardenyes) al barri de Nena Cases, prop de la cruïlla dels carrers Pomaret (avui Doctor Roux) i Gironella Baixa (Buigas); el petit plànol 1:1.000 complementa la descripció gràfica de l'obra.¹⁴⁴

- 1911, reforma de l'escorxador.¹⁴⁵

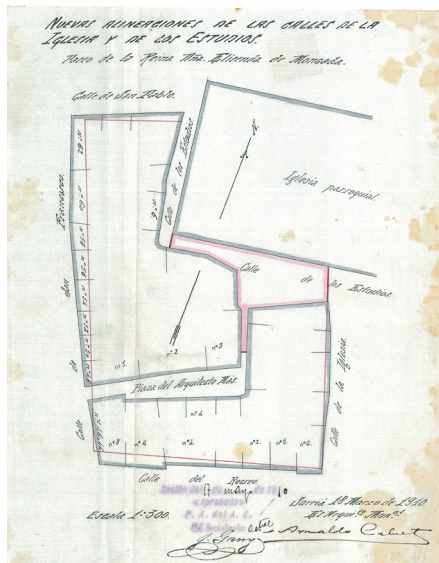
- Febrer 1915, "Plano de la parcela de terreno propiedad del Ayuntamiento procedente de haber sido cubierto una sección del torrente de *Can Serrat o de las Monjas* y el talud de aguante del piso del paseo de Santa Eulalia", 1:300.¹⁴⁶

- Desembre 1917, "Plano que se une al acta de deslinde de unos terrenos que posee la Sociedad Anónima *La Educación* [jesuïtes] en el término de S. Vicente de Sarrià colindantes con los del Matadero y con los de D. Salvador Oliveres y Vilaró".¹⁴⁷

- Febrer 1919, "Proyecto de retretes subterráneos en la plaza de Prat de la Ribà" (avui p. de Sarrià), perfils i planta, 1:50.¹⁴⁸

- Març 1919, projecte per a l'habilitació d'un llatzeret municipal (s'ha produït la cèle-

Figura 7. Arnau Calvet: *Nuevas alineaciones de las calles de la Iglesia y de los Estudios, 1910*

Escala 1:300; 25 x 30,5 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 142.

141. AMCB: L. II, R. fol 55. U. y R. - L. 60 - N° 11.

142. AMDSG: Sarrià, cota 0497, 131-058. Portavella, 2008, p. 85. Inclou un altre plànol amb el càlcul de superfícies, a escala 1:100.

143. Plànol 1: "Proyecto de prolongación y enlace de las calles de Ganduxer, Borrell y carreteras de Las Cortes y Güell y de ensanche de la de Sarrià", 1:1.000, 3-VI-1910, signat per Calvet i l'arquitecte cap de la secció 1a de l'Ajuntament de Barcelona (M. Pasena?), aprovat 22-IX-1910 (Barcelona) i 3-XI-1910 (Sarrià). AMCB: L. I, R. fol 164. U. y R. - L. 65 - N° 4; AMDSG: Sarrià, cota 0497, 131-059. El plànol 2, a la mateixa escala, correspon al passeig Dom Bosco.

144. AMDSG: Sarrià, cota 0498, 137-022.

145. AMDSG: Sarrià, cota 0499, 163-005.

146. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 174-054. Aleshores (9-II-1915), Calvet signa com a arquitecte primer municipal; el 1916 es nomena arquitecte supernumerari Joaquim Lloret Homs (AMDSG: Sarrià, caixa 31 Personal, 1.5.5).

147. AMDSG: Sarrià, cota 0502, 200-004bis.

148. AMDSG: Sarrià, cota 0503, 220-2c.

bre grip), habilitant-hi part dels magatzems municipals, 1:50.¹⁴⁹

- Maig 1921, "Plano de reforma de las alineaciones de la plaza Gaspar Ferreras" (avui de Pedralbes), 1:300.¹⁵⁰

Plànols de l'arquitecte Bonaventura Conill i Montobbio (1903-1906)

- Desembre 1903, supressió d'un tros del c. Badia (avui Terré, cantonada Iradier) a petició dels Escolapis.¹⁵¹

- Juny 1905, "Plano general prolongación de la calle María Auxiliadora", 1:500. Petició dels senyors Mas i Romaní. Carrer no previst en el pla Mariné.¹⁵²

- Setembre 1905, plànols 1:500 i perfils de les estacions superior i inferior del funicular de Vallvidrera.¹⁵³

- Desembre 1905, "Plano general de enlace de las calles Baja de Gironella, Sarriá, y de Mas, Barcelona. Dentro los terrenos propiedad de D. José Mª Mas", 1:500.¹⁵⁴

- Febrer 1906, plànol parcial de la finca can Ramis, propietat de Dolors Giral, 1:400.¹⁵⁵

- Juliol 1906, relatiu a una parcel·la sol·licitada per Joan Pascual, a la cruïlla dels carrers Romaní (avui Àngel Guimerà), Rosari i Paral·lel (Via Augusta). Plànol 1:200.¹⁵⁶

Plànols del mestre d'obres Josep Masdéu i Puigdemasa (1911-1921)

- Març 1911, "Plano de las superficies parciales del camino de Sarriá a Sn. Gervasio, conocido por camino de *Can Mandri* que solicitan adquirir los firmantes." 1:300. Aquest camí era paral·lel al passeig de la Bonanova i carrer Cuyàs (avui Dalmases).¹⁵⁷

- 1911, declaració de sobrant de via pública d'una parcel·la procedent de l'antic camí anomenat Torrent de Marge Calent (paral·lel, per l'oest, al c. Comerç, avui Calatrava), que vol adquirir Josep M. Mas. Croquis 1:200.¹⁵⁸

- Març 1911, petició de Joan B. Buxó per tal que l'Ajuntament contribueixi a les obres de perllongació del c. Panamà. Croquis 1:500.¹⁵⁹

- Setembre, 1911, modificació del pla d'alineacions demanada per la SA *La Educació* (jesuïtes). La resolució de l'expedient s'allarga fins 1919 per oposició d'alguns propietaris. Plànol 1:500.¹⁶⁰

- Febrer 1913, modificació de la línia del carrer de la Creu (avui Pedró de la Creu), sol·licitada per Enriqueta de Cuadras. Plànol 1:300.¹⁶¹

- Maig 1913, projecte dels senyors Mumbrú de modificació del traçat de l'antic camí de Sarrià a St. Gervasi, dit de casa Mandri, a l'actual carrer Dalmases (entre el camí-torrent

---

149. AMDSG: Sarrià, cota 0503, sense núm

150. AMDSG: Sarrià, cota 0505, 238-006^a.

151. AMDSG: Sarrià, cota 0491, 44-011.

152. AMDSG: Sarrià, cota 0493, 81-004.

153. AMDSG: Sarrià, cota 0493, 81-025.

154. AMDSG: Sarrià, cota 0493, 81-020.

155. AMDSG: Sarrià, cota 0494, 96-004, sobre normes d'urbanització a Vallvidrera.

156. AMDSG: Sarrià, cota 0494, 97-001.

157. AMDSG: Sarrià, cota 0498, 136-065.

158. AMDSG: Sarrià, cota 0498, 136-066.

159. AMDSG: Sarrià, cota 0498, 136-070.

160. AMDSG: Sarrià, cota 0498, 137-024. Reproduït a: Portavella, 2008, p. 137.

161. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 148-005.

que tancava per l'est la finca del marquès de Villamediana i el carrer St. Lluís, avui Anglí). Plànol 1:200.¹⁶²

- Maig 1913, "Proyecto modificación de alineaciones de las calles Pomaret [Doctor Roux], Libertad [Pau Alcover] y Pi Margall [Doctor Carulla]", 1:200 (fig. 8). A canvi de la supressió de la plaça de St. Ramon prevista en el pla Mariné es feien dues cruïlles més àmplies del normal. Projecte presentat per D. Trinitat Cuyàs i altres.¹⁶³

- Octubre 1913, "Proyecto de ampliación de la urbanización correspondiente de los terrenos de D. Rafael Baster y D. Gustavo Peyra", 1:250, corresponent al carrer de la Santíssima Trinitat del Mont.¹⁶⁴

- Juliol 1914, petició de Luis Susaeta per tal d'adquirir part del torrent de can Ribes, prop de la cantonada actual dels carrers Anglí i Hort de la Vila, 1:200.¹⁶⁵

- Juliol 1914, petició de Josefa i Maria Mas, i Consol Casablanca per tal d'adquirir part del camí veïnal anomenat de Marge Calent (per sota del carrer del Dr. Carulla; en un plànol de Sarrià figura com a camí Antic dels Morts). Croquis 1:200.¹⁶⁶

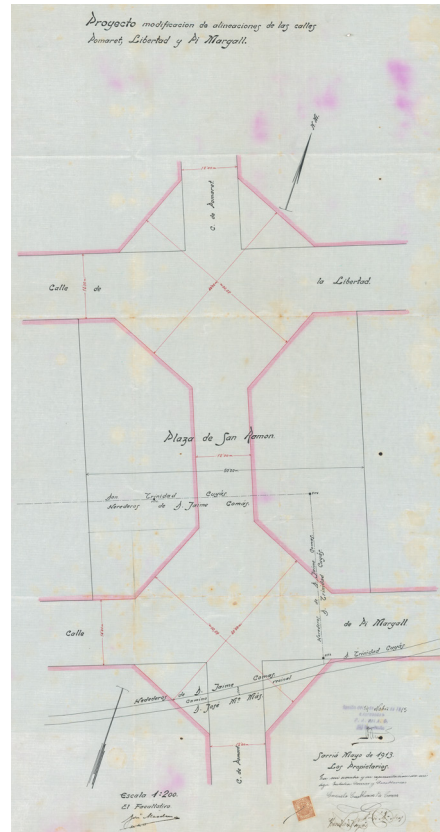
- Abril 1915, declaració de sobrant d'una secció del torrent de Gardenyes, que vol comprar Vicenç Brosa. Croquis 1:200.¹⁶⁷

- Desembre 1915, el marquès de Villamediana demana poder comprar en qualitat de sobrant una secció del camí de can Mandri. Croquis 1:200.¹⁶⁸

- Abril 1915, modificació del traçat del carrer del Dr. Carulla amb el c. Ganduxer de Barcelona, per tal d'enllaçar-los mitjançant una corba. Demanat per D. Trinitat Cuyàs i altres propietaris. Plànol 1:200 (fig. 9).¹⁶⁹

- Gener 1916, Lluïsa Mumbrú demana adquirir en qualitat de sobrant de via pública una secció del camí de can Mandri i cobrir una secció del de can Ribes (immediacions de

Figura 8. Josep Masdéu: *Proyecto modificación de alineaciones de las calles Pomaret, Libertad y Pi Margall*, 1913

Escala 1:200; 53 x 94 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 163.

162. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 148-004.

163. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 148-006.

164. AMDSG: Sarrià, cota 0496, 115-008.

165. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 174-055bis.

166. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 174-057.

167. AMDSG: Sarrià, cota 0501, 187-006.

168. AMDSG: Sarrià, cota 0501, 192-001bis.

169. AMDSG: Sarrià, cota 0501, 192-005. Aprovat pel Jefe de Urbanización y Enlaces de Barcelona Ezequiel Porcel, amb plànol 1:1.000 i data d'abril de 1917 (AMDSG: Sarrià, cota 0502, 200-005).

l'antic "Spring Cine"). Croquis 1:200.¹⁷⁰

- Juliol 1917, autorització a Santiago Vilalta per a construir claveguera al torrent dit de Marge Calent, prop de la cruïlla dels carrers Àngel Guimerà i Rosari. Croquis 1:200.¹⁷¹

- Octubre 1917, petició dels senyors Caralt per tal de cobrir una secció del torrent de Marge Calent, entre els carrers Alt de Gironella, Rosari i l'actual ronda del General Mitre. Croquis 1:200.¹⁷²

- Juny 1918, "Plano geométrico del trozo de camino vecinal de Finestrellas que D. Buenaventura Grases solicita adquirir del Ayuntamiento de Sarrià", a l'actual rotonda de Can Caralleu, 1:500.¹⁷³

- Novembre 1918, Joan Llenas demana permís per a cobrir i ocupar el curs del torrent de Pomaret en la unió amb un xaragall procedent de la plaça d'Artós i el carrer Alt de Gironella. Plànol 1:100.¹⁷⁴

- Novembre 1918, prolongació del pas inferior del ferrocarril a la cruïlla dels carrers d'Àngel Guimerà i Rosari, sol·licitat per Baldomer de Caralt. Plànol 1:50 i detall de situació a 1:1.000.¹⁷⁵

- Gener 1919, petició d'Alexandrina Grau per tal d'adquirir una parcel·la de terreny sobrer de l'antic camí d'Esplugues o de Finestrelles, a tocar de l'avinguda Pearson i el carrer Amistat (del pla Mariné, mai obert). Croquis 1:300.¹⁷⁶

- Maig 1919, supressió de la projectada prolongació del carrer de l'Amistat per sobre del carrer Panamà, a petició de José de Sentmenat y Juan B. Buxó.¹⁷⁷

- Juny 1919, projecte d'urbanització de Joaquim Carreras i altres, en terrenys que tocaven amb el límit amb l'Hospitalet, per sota de la carretera de Cornellà a Fogars i per damunt del llavors encara inexistent quarter del Bruc. Inclou els carrers Carreras, Cavallers i Albareda (avui Sor Eulàlia d'Anzizu. Plànol 1:500. Fou el darrer eixample aprovat per l'Ajuntament de Sarrià, el desembre de 1921.¹⁷⁸

- Febrer 1920, Bonaventura Grases sol·licita cobrir una secció del torrent de les Monges, prop del Desert de Sarrià. Croquis 1:100.¹⁷⁹

- Abril 1920, modificació del projecte d'urbanització presentat en el seu moment pels senyors Baster i Peira, pel nou propietari Albert Compte Navarro, entre els carrers Anglè, Infanta (avui Gral. Martorell) i propietat del ferrocarril. Croquis 1:250.¹⁸⁰

- Maig 1920, petició d'Esteve Fuster de cobrir i ocupar una secció del curs del xaragall de la plaça d'Artós (tocant el torrent Pomaret i prop del c. Alt de Gironella). Croquis 1:100.¹⁸¹

- Juny 1920, reforma de rasants del passeig del comte de Güell (inicialment i avui avinguda de Pedralbes) a petició del comte i d'Urbanización Güell SA. Plànol 1:1.000.¹⁸²

- Desembre 1920, Maria Garreto de Martí sol·licita cobrir una secció del torrent Po-

---

170. AMDSG: Sarrià, cota 0501, 192-003b.

171. AMDSG: Sarrià, cota 0502, 199-005a.

172. AMDSG: Sarrià, cota 0502, 199-006.

173. AMDSG: Sarrià, cota 0503, 211-2.

174. AMDSG: Sarrià, cota 0503, 211-14c.

175. MDSG: Sarrià, cota 0503, 220-4a.

176. AMDSG: Sarrià, cota 0503, 220-1b.

177. AMDSG: Sarrià, cota 0503, 220-2b.

178. AMDSG: Sarrià, cota 0505, 238-001a.

179. AMDSG: Sarrià, cota 0504, 232-003.

180. AMDSG: Sarrià, cota 0504, 232-001a.

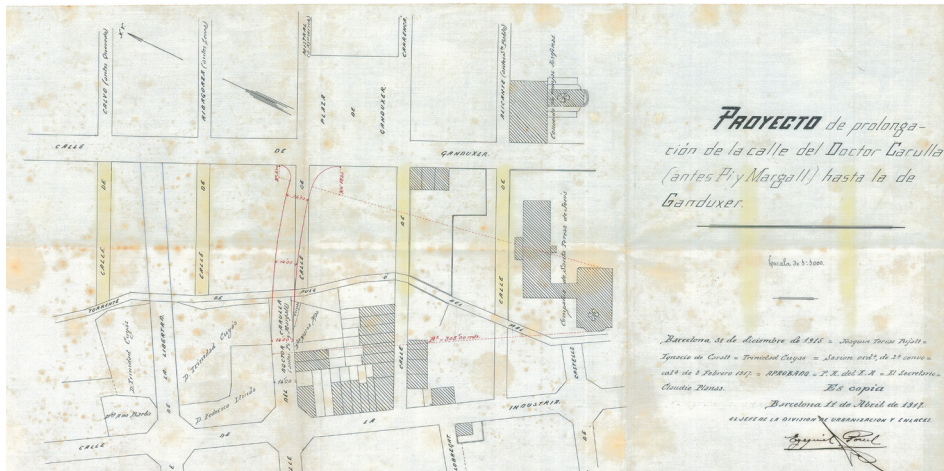
181. AMDSG: Sarrià, cota 0504, 232-001b.

182. AMDSG: Sarrià, cota 0504, 232-003b.

maret. Croquis 1:100.¹⁸³

- Desembre 1921, "Plano de la apertura y modificación de trazado de la calle de Eduardo Conde". Plànol 1:200.¹⁸⁴

Figura 9. Ezequiel Porcel: *Proyecto de prolongación de la calle del Doctor Carulla (antes Pi y Margall) hasta la de Ganduxer, 1917*

Escala 1:1.000; 63 x 30 cm. Font: AMDSG, vegeu nota 169.

Plànols d'altres autors

- Desembre 1902, "Plano de urbanización de la finca denominada *Nena Casas* propiedad de los señores D. Clemente Mas y D. Manuel y Pedro Romaní hermanos", de l'arquitecte Domingo Boada, 1:1.000; acompanyat d'altres dos mapes de tot el barri avui conegut com les Tres Torres a escala 1:2.000, de l'arquitecte J. Anselm Capdevila.¹⁸⁵

- Desembre 1902, "Proyecto de una calle de treinta metros de ancho en la línea del ferrocarril de Sarrià, desde el eje calle Castellnou al límite término de Sarrià con Barcelona", del mestre d'obres Raimon Batlle.¹⁸⁶

- Maig 1903, "Proyecto de apertura de la calle de Carrencà (término municipal de Sarrià) presentado por los propietarios D. José Mª Mas y D. Clemente Mas y Soldevila", mestre d'obres Raimon Batlle, 1:500. El c. Carrencà responia a les alineacions del sector de Ganduxer a Sant Gervasi. Aquesta apertura implicava la supressió del tram del c. Llobregat (avui Vergós) previst entre el c. Indústria (Escoles Pies) i el torrent de Bellesguard (límit de termes).¹⁸⁷

- Febrer 1904, permís a Joan Buxó per urbanitzar terrenys a la finca Sta. Catalina, amb perllongació dels carrers Panamà i Amistat i obertura passatge S. Francisco (els dos darrers

183. AMDSG: Sarrià, cota 0504, 232-005.

184. AMDSG: Sarrià, cota 0505, 238-003b. Altres plànols relacionats a: cota 0505, 238-009a.

185. AMDSG: Sarrià, cota 0490, 8-013.

186. AMDSG: Sarrià, cota 0490, 8-009.

187. AMDSG: Sarrià, cota 0491, 44-015.

no duts a terme); plànol del mestre d'obres Ramon Ribera, 1:500.¹⁸⁸

- Novembre 1905, plànol 1:100 del Desert de Sarrià, de l'arquitecte Josep Amargós, dins d'un expedient de modificació d'alineacions al p. Sta. Eulàlia i venda d'una parcel·la sobrera de via pública el 1913.¹⁸⁹

- Gener 1906, "Plano d'embranchement entre el carrer de la Infanta [avui Gral. Martorell i Peña] y el nou camí que s'está construint y que comença en terrenys dels Srs. Clarasso, societat *La Educación* y Sr. Ponsà", arquitecte Joan Rubió, 1:200.¹⁹⁰

- Juliol 1907, autorització a Èlvira Baruelara per tal de cobrir una part del torrent de l'Arc; mestre d'obres Ramon Ribera, 1:100.¹⁹¹

- Gener 1908, "Proyecto de alcantarilla en el torrente del Mal y prolongación de la calle de S. Pablo (barriada de Ganduxer) en el término de Sarrià", de C. Teixidó Jubés (?), 1:500. Així, l'enllaç dels carrers a banda i banda de la línia de terme adoptava l'alineació de Sant Gervasi al carrer avui anomenat Alacant, fins enllaçar amb el de les Escoles Pies; la hipòtesi contrària, la prolongació del c. Milanésat (Sarrià) topava amb el col·legi de les Teresianes.¹⁹²

- 1908, "Proyecto de urbanización de los terrenos denominados Sarrià Vell y Ca n' Pomaret", arquitectes Francesc Ferriol i S. Soteras Taberner (signat també per 15 propietaris), 1:500. Es tracta de la zona de muntanya situada entre la carretera de les Aigües, el torrent Pomaret i els Escolapis.¹⁹³

- 1909, sol·licitud de Josep Espasa per tal de modificar amplades dels carrers de Montevideo, Nogués (avui Av. Espasa) i altres de Pedralbes. Plànol del mestre d'obres Ramon Ribera, 1:500.¹⁹⁴

- Març 1912, modificació d'alineacions a la plaça de l'Àngel (darrera mercat de Sarrià); arquitecte Alfredo Palacín (?), 1:50.¹⁹⁵

- Octubre 1913, "Plano de urbanización de los terrenos propiedad de D. Rafael Basté", mestre d'obres Ramon Ribera, 1:250; amb la prolongació del carrer Anglè pel torrent de Pomaret (per damunt del carrer avui dit del Gral. Martorell i Peña) i obertura del carrer de Circumval·lació.¹⁹⁶

- Desembre 1913, modificació del traçat del carrer Anglè per damunt dels Jesuïtes, entre els carrers Infanta (avui General Martorell i Peña) i del General Weyler (avui General Vives), sol·licitada per Manuel Cabarrocas. Explica la desalineació actual del carrer Anglè a banda i banda de la Ronda de Dalt. Arquitecte J. Vantadas (?), 1:500.¹⁹⁷

- Juny 1914, expedient relatiu a la parcel·la de terreny del ferrocarril que l'Ajuntament de Sarrià volia adquirir per tal de fer-hi un grup escolar entre els carrers de l'Hort de la Vila, Cuyàs (avui Salvador Mundí) i torrent de Gardenyes. Plànol de l'arquitecte J. Batllell, 1:300.¹⁹⁸

- Desembre 1914, "Terreno del torrente o camino de Coma sito en el término muni-

188. AMDSG: Sarrià, cota 0492, 59-014.

189. AMDSG: Sarrià, cota 0499, 147-061

190. AMDSG: Sarrià, cota 0494, 96-006.

191. AMDSG: Sarrià, cota 0495, 107-009.

192. AMDSG: Sarrià, cota 0496, 115-005.

193. AMCB: Caixa 190 / exp. 11.

194. AMDSG: Sarrià, cota 0487, 238-006.

195. AMDSG: Sarrià, cota 0499, 142-046bis. A la mateixa caixa hi ha un plec (163-007) amb diversos plànols barrejats, separats del respectiu expedient original.

196. AMDSG: Sarrià, cota 0496, 115-008.

197. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 148-007.

198. AMDSG: Sarrià, cota 0500, 174-054bis.

cipal de Sarrià que para cubrirlo construyendo una alcantarilla en sustitución del torrente desea adquirir el propietario lindante D^a M^a del Rosario Cortés”, arquitecte Salvador Puiggrós, 1:200. El barranc baixava per l'est del monestir, i el terreny era a tocar de la plaça Gaspar Farreras, avui de Pedralbes.¹⁹⁹

- Juny 1915, “Proyecto de urbanización de la avenida de Sarrià” (avui Via Augusta), 1:1.000, arquitecte Juan B. Lerma (?) y de Martínez. Iniciativa d'una Asociación de Propietarios del Ensanche de Sarrià.²⁰⁰

- Desembre 1916, petició de supressió del tram de Pedralbes del carrer Recreo previst al pla Mariné (per sota de l'actual clínica Creu Blanca) per entendre que la carretera de Cornellà a Fogars el feia innecessari. Plànol de M. Rius (?), 1:300.²⁰¹

- Gener 1917, permís a Eugeni Roca per tal d'urbanitzar el c. de les Monges (avui Abadessa Olzet) entre els carrers Panamà i Montevideo, tot enllaçant amb l'avinguda Pearson. Perfil i plànol de l'arquitecte Joaquim Lloret Homs, 1:500.²⁰²

- Abril 1921, “Proyecto de emplazamiento de la calle posterior del Palacio Real en construcción, y de la de enlace de la lateral con la de la Amistad” (avui un vial intern de la UPC), de l'arquitecte José Canaleto, 1:2.000. Petició del Comité Ejecutivo del Palacio Real.²⁰³

- Sense data, “Unión de vías en la plaza de Artós”, del “director de turno” Manuel de Gassó, Companyia general de tramvies de Barcelona, 1:500.²⁰⁴

Bibliografia

- BURGUEÑO, Jesús (2014). “El mapa topogràfic i cadastral de Sarrià (Barcelona), de Francesc Mariné i Artur Vallhonrat (1883-1901)”, *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 77, p. 11-37.
- (2016, en premsa). “Cartografia municipal i planejament urbanístic de Sarrià, 1850-1921”, dins: Ramon GRAU i Carme MONTANER [ed.]. *III jornades d'història de la cartografia de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona; Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.
- PALAU-RIBES, Mercè (1998). “Sarrià des de la Restauració fins a l'agregació”, dins: *Els barris de Barcelona*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, vol. II, p. 268-284.
- PORTAVELLA i ISIDORO, Jesús (2000). *Els carrers de Barcelona: les Corts*. Barcelona: Arxiu Municipal del Districte de les Corts.
- (2008). *Els carrers de Barcelona: Sarrià*. Barcelona: Districte de Sarrià-Sant Gervasi.
- TOSCAS i SANTAMANS, Eliseu (1992). “Sobre la qüestió política local a mitjan segle XIX. Aproximació a l'estudi de les relacions entre poders locals i l'ajuntament al municipi de Sarrià en 1840-1856”, *Estudis d'història agrària*, núm. 9, p. 73-126.

199. AMDSG: Sarrià, cota 0502, 199-006.

200. AMDSG: Sarrià, cota 0501, 192-001.

201. AMDSG: Sarrià, cota 0501, 192-004b.

202. AMDSG: Sarrià, cota 0502, 200-003.

203. AMDSG: Sarrià, cota 0505, 238-001.

204. AMDSG: Sarrià, cota 0482, 210-022. La data que figura a la carpeta (1859) és inversemblant.